

Fytocenológia & lesnícka typológia

K. Ujházy

Fytocenológia & lesnícka typológia

Účinkujúci z Katedry fytológie:

doc. Ing. Karol Ujházy, PhD. – prednášky

Ing. František Máliš, PhD. – cvičenia

Ing. Lucia Hederová – cvičenia

Ing. Valéria Lovásová – herbár + HC

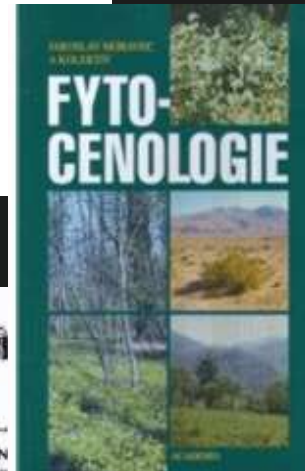

http://www.tuzvo.sk/sk/organizacna_struktura/lesnicka_fakulta/organizacne-clenenie/katedry/katedra_fytologie/zamestnanci-kontakty/

Povinná literatúra

Križová, E. et al. 2010: Fytocenológia a lesnícka typológia, TU vo Zvolene

Križová, E., Nič, J. 2012: Fytocenológia a lesnícka typológia Návody na cvičenia, TU vo Zvolene

Odporúčaná literatúra

Moravec, J. 1994: Fytocenologie. Academia, Praha

Randuška, D. et al. 1986: Fytocenológia a lesnícka typológia. Príroda, Bratislava.

Krejča J. et al. 2004: Veľká kniha rastlín, Príroda, Bratislava

Križová, E. et al. 2011: Atlas rastlín. TU vo Zvolene

Fytocenológia & lesnícka typológia

1. Vymedzenie predmetu

Základné pojmy

Analýza a opis fytocenóz

Fytocenológia

= **náuka o rastlinných spoločenstvách**

– geobotanika, *phytosociology*, *vegetation science*,
vegetation ecology,

• predmet záujmu a výskumu

fytocenózy = rastlinné spoločenstvá

• cieľ

– poznanie fytoceenz

• druhového zloženia, štruktúry, rozšírenia

– poznanie prírodných zákonitostí

• ktoré podmieňujú ich existenciu a výskyt

• poznanie ich dynamiky a vzťahov s ďalšími zložkami ekosystémov

• aplikácia v lesníctve a v ďalších odboroch

Fytocenológia

člení sa na pododbory:

- **syntaxonómia**
  - opis a triedenie, jednotky
- **synekológia**
  - vysvetľovanie vzťahov rastliny x prostredie
  - fytoindikácia
- **syndynamika**
  - zmeny spoločenstiev v čase
  - dynamika vegetácie, sukcesia, vývojové cykly

Lesnícka typológia

- aplikácia fytoocenológie v lesníctve
- **fytoindikácia** + vlastnosti pôdy
  - určovanie prírodných podmienok na základe známych nárokov rastlín na ekologické faktory (zdroje) + pôdny typ a druh
- vytvára systém tzv. typologických jednotiek, ktoré sú základom pre prírode blízke pestovanie a hospodársku úpravu lesa
- **typologické jednotky**
  - súčasne typ prirodzenej vegetácie a typ stanovištných (prírodných) podmienok
- **typ stanovišťa** určuje potenciálnu produkciu
  - podmienky pre druhy drevín
  - **návrh optimálneho drevinového zloženia**

Fytocenóza

- **rastlinné spoločenstvo**
  - prírodný systém, súčasť ekosystému – jeho rastlinná zložka
  - = súbor populácií rastlinných druhov, ktoré rastú na spoločnom mieste, majú vzájomné väzby, delia sa o priestor a zdroje**
- vyskytujú sa v krajine vo forme segmentov, ktoré sa odlišujú fyziognómiou, štruktúrou a druhovým zložením

Analýza a opis fytocenóz

- opis v teréne
- pomocou **analytických znakov**
  - opisujú vlastnosti fytocenóz
  - na reprezentatívnej ploche
- **štandardný postup = fytocenologický zápis**
  - **metodika fytocenologického zápisu**
    - zakladanie plochy
    - veľkosť a tvar plochy
    - opis stanovišťa
    - vlastný zápis druhového zloženia a štruktúry fytocenózy

Fytocenologický zápis

„hlavička“

- údaje o lokalite, reliéfe, prírodných podmienkach
- charakteristiky porastu drevín

druhovú zloženie a štruktúra

- dreviny
- podrast – byliny + terestrické machorasty a lišajníky

LZ: Banská Bystrica

geolog. podložie: rula

Nadm. výška: 630 m. n. m

Reliéf terénu: pravidelný svah pod úpäťm hlavného hrebeňa

Zastúpenie drevín: jd 55, dbz 5, bk 40

Zápoj: 70–80%

Charakteristika porastu: zmiešaný, rovnoveký hospodársky porast priemernej kvality

Aspekt: neskorý jarný

Orograf.celok : Slov. rudohorie

pôdny typ: podzol typický

exp., sklon: JJZ, 20°

Zakmenenie: 07

Vek porastu: 80 r.

Celkový kryt: 60 %

1. jd 25
bk 10

2. jd 30
bk 20
dbz 5

3. jd 15
dbz +

4. bk +
5_{1a} jd +

bk +
5_{1b} bk +

jd +
5₂ jd +

bk +

Avenella flexuosa -2⁺³

Vaccinium myrtillus -3

Luzula luzuloides 1

Prenanthes purpurea 1

Athyrium filix-femina +

Polypodium vulgare +

Dryopteris filix-mas 1

Melampyrum pratense 1⁻²

Genista tinctoria +:1

Maianthemum bifolium +

Hieracium murorum 1

Pleurozium schreberi 1-2

Plagiomnium undulatum 1

Genista germanica +

Lycopodium clavatum 1

Calamagrostis villosa 1

Carex pilulifera +:1

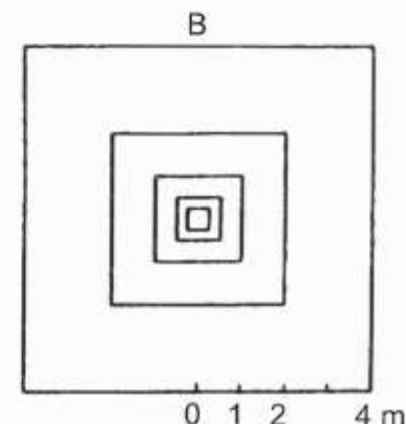
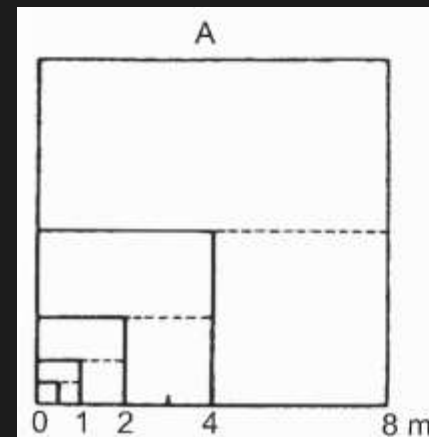
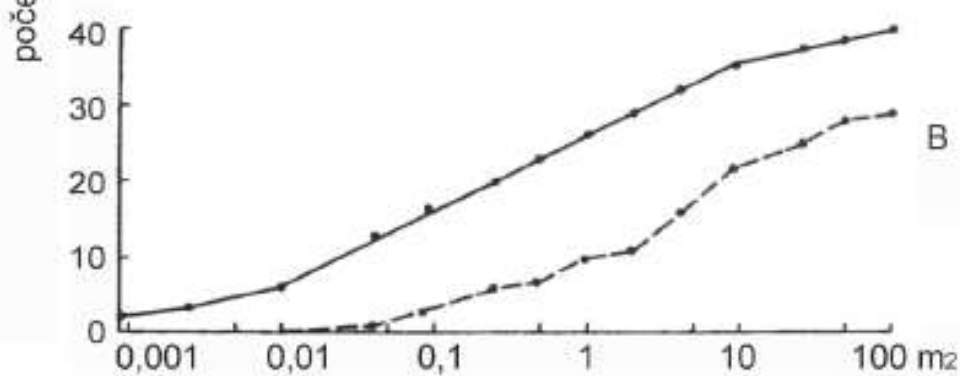
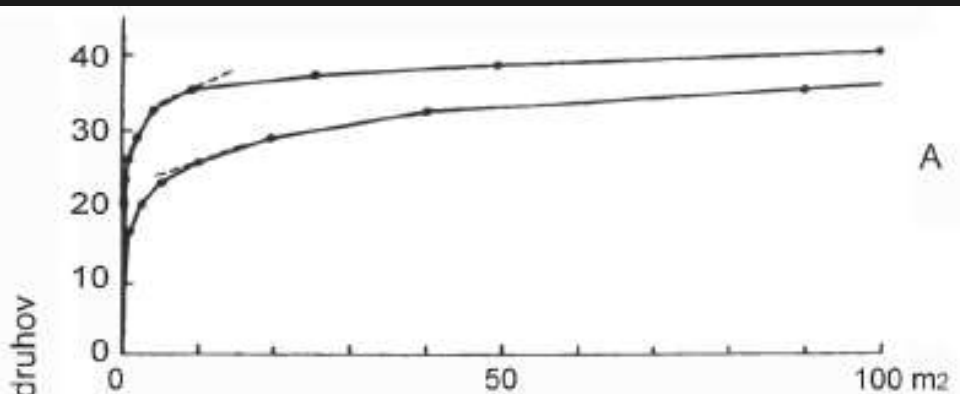
Oxalis acetosella 1

Dicranum scoparium +2

Plagiomnium affine -2

Veľkosť plochy

- väčšia alebo rovná ploche **minimálneho areálu** fytocenózy
= výmera, na ktorej je spoločenstvo plne vyvinuté
(má prevažnú väčšinu svojich druhov)

1 m

4 m

20 m

Minimálny areál fytoocenózy

empirické hodnoty minimálneho areálu
= odporúčané veľkosti plôch v rôznych typoch spoločenstiev

- lesy 200–500 m²
- kroviny a lesostepi ±100 m²
- ruderálne spoločenstvá 15–100 m²
- kríčkované spoločenstvá (vresoviská) 10–25 m²
- kosené lúky a extenzívne pasienky 15–25 m²
- hnojené a intenzívne pasienky 5–10 m²
- machové spoločenstvá 1–4 m²
- lišajníkové spoločenstvá 0,1–1 m²

Tvar a umiestnenie plochy

Výber plochy

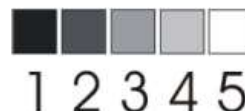
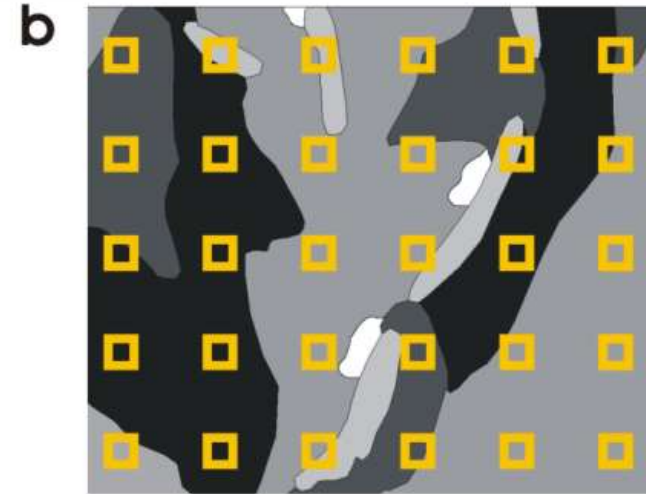
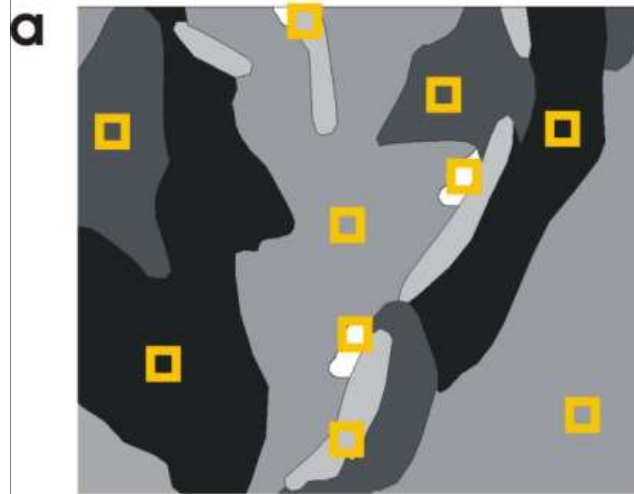
a – subjektívny

b – systematický

c – náhodný

d – náhodný
stratifikovaný

s maximálnym
rozsahom výberu 5
plôch na typ
spoločenstva a
podmienkou
homogenity plochy

Analytické znaky fytoocenóz

- **štruktúrne**
  - vertikálna štruktúra (etážovitost'), horizontálna štruktúra (mozaikovitosť), sezónna (fenologická) periodicitá.
- **kvalitatívne**
  - druhové (floristické) zloženie
- **kvantitatívne**
  - hustota (denzita), početnosť (abundancia), frekvencia a pokryvnosť (dominancia), biomasa druhových populácií.
- **doplňkové**
  - sociabilita, vitalita, disperzia druhových populácií, ekoelementy a ekologické skupiny, druhov, životné formy, funkčné typy rastlín

Základné analytické znaky

- **druhové zloženie**
  - zoznam všetkých druhov rastlín na ploche
- **horizontálna štruktúra**
  - rozmiestenie rastlín na ploche
- **vertikálna štruktúra**
  - rozmiestenie rastlín vo vertikálnom smere
  - schematicky po vrstvách – etážach

Druhové zloženie

- = tvoria **všetky prítomné druhy** („zoznam druhov“)
- = floristická skladba
- = druhová bohatosť spoločenstva (zložka alfa-diverzity)
- druhové zloženie závisí od
  - flóry danej oblasti
  - charakteru ekotopu (prírodných podmienok)
  - vplyv človeka
  - vývoja v čase (histórie, **veku spoločenstva**)
- zhoda ekologickej konštitúcie (nárokov) s ponukou stanovišťa (prírod. podmienkami)
  - kauzálny (zákonitý) vzťah medzi druhovým zložením a stanovištom sa využíva v Lesníckej typológii

Druhové zloženie

geolog. podložie: rula

podny typ: podzol typický

Nadm. výška: 630 m. n. m

exp., sklon: JJZ, 20°

Reliéf terénu: pravidelný svah pod úpäťm hlavného hrebeňa

Zastúpenie drevin: jd 55, dbz 5, bk 40

Zakmenenie: 07

Zápoj: 70–80%

Vek porastu: 80 r.

Charakteristika porastu: zmiešaný, rovnoveký hospodársky porast priemernej kvality

Aspekt: neskorý jarný

Celkový kryt: 60 %

1.	jd 25	Avenella flexuosa -2 ⁺³
	bk 10	Vaccinium myrtillus -3
2.	jd 30	Luzula luzuloides 1
	bk 20	Prenanthes purpurea 1
	dbz 5	Athyrium filix-femina +
3.	jd 15	Polypodium vulgare +
	dbz +	Dryopteris filix-mas 1
4.	bk +	Melampyrum pratense 1 ⁻²
5 _{1a}	jd +	Genista tinctoria +:1
	bk +	Maianthemum bifolium +
5 _{1b}	bk +	Hieracium murorum 1
	jd +	Pleurozium schreberi 1-2
5 ₂	jd +	Plagiomnium undulatum 1
	bk +	Genista germanica +
		Lycopodium clavatum 1
		Calamagrostis villosa 1
		Carex pilulifera +:1
		Oxalis acetosella 1
		Dicranum scoparium +2
		Plagiomnium affine -2

Vertikálna štruktúra fytoocenózy

- rozmiestenie rastlín vo vertikálnom smere
  - schematicky po vrstvách – etážach
- prírodovedci jednoduchšie etáže
  - stromová, krovinová, bylinná, machová
- lesnícka typológia
  - vrstvy podľa Zlatníka
1, 2, 3, 4, 5_{1a}, 5_{1b}, 5₂

Vertikálne vrstvy podľa Zlatníka

dreviny:

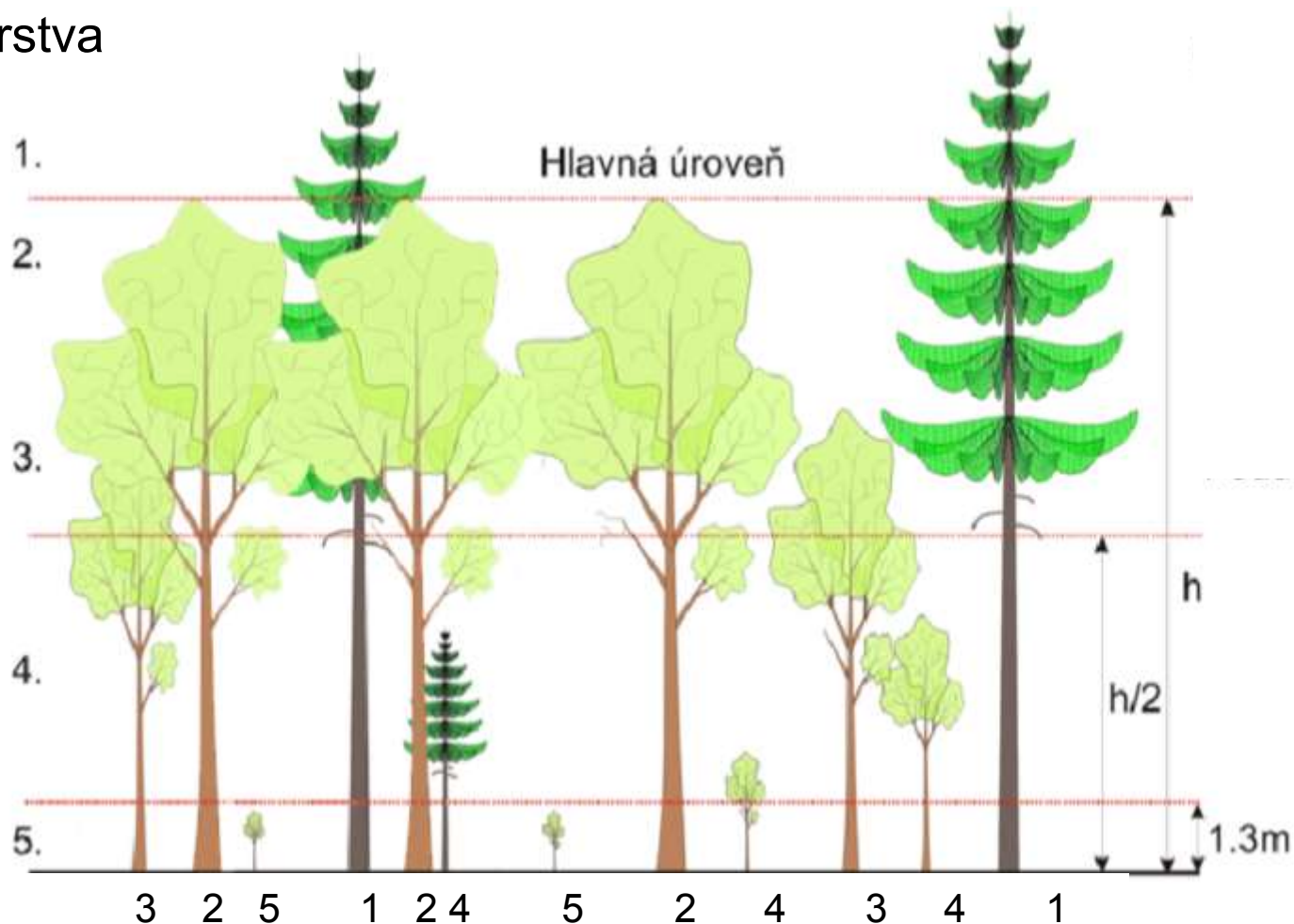
vrstva

podúrovňové
úrovňové

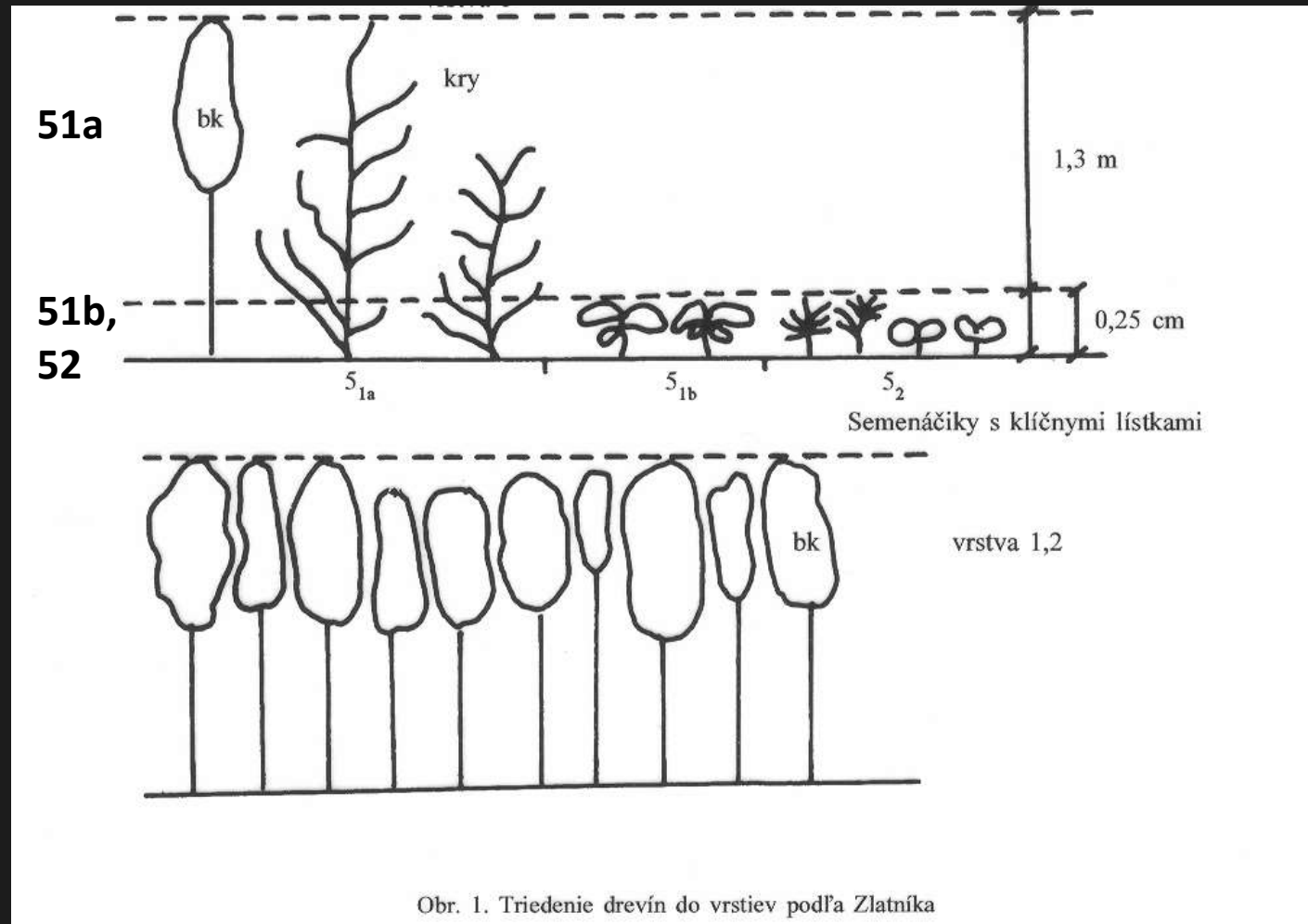
podúrovňové
nad $\frac{1}{2}$ hlavnej úrovne

podúrovňové
od 1,3 m do $\frac{1}{2}$ hlavnej
úrovne

do 1,3 m

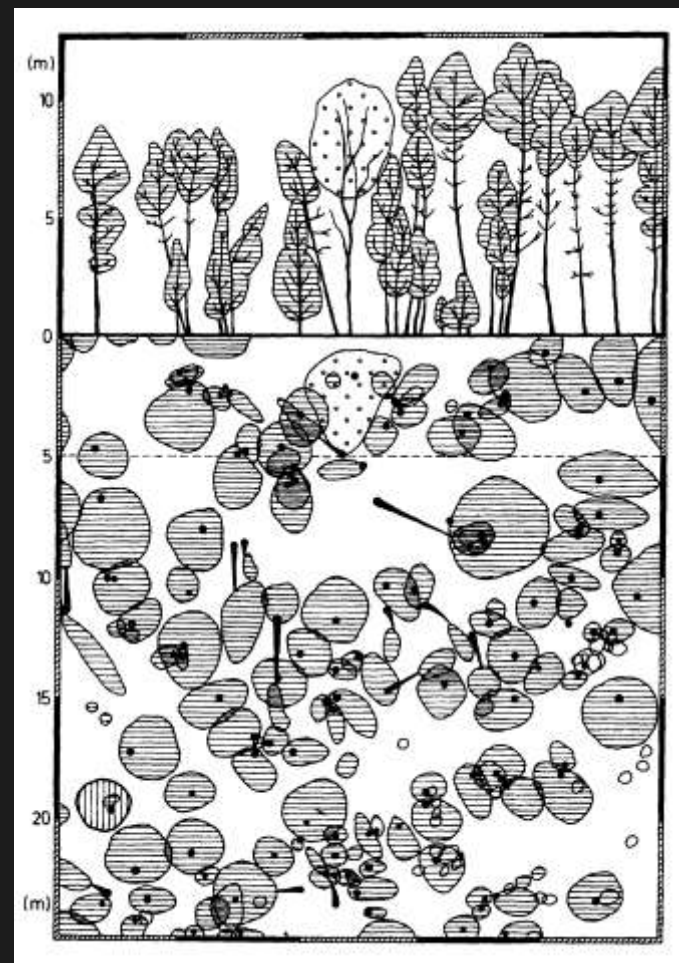
Vertikálna štruktúra podrastu

Obr. 1. Triedenie drevín do vrstiev podľa Zlatníka

Horizontálna štruktúra

- **početnosť = abundancia**
  - počet jedincov druhu na plochu
- **pokryvnosť = dominancia**
  - časť plochy, ktorú pokrýva kolmý priemet nadzemných orgánov jedincov druhu
  - odhadujú sa spoločne pomocou kombinovanej stupnice abundancie a dominancie
  - orig. 7 členná podľa Braun-Blanqueta

Abundancia a dominancia

– kombinovaná semikvantitatívna stupnica

Braun-Blanquetova 7-členná:

r = druh vzácny (1–3 jedince); 0 %

+ = riedko sa vyskytujúci; do 1 %

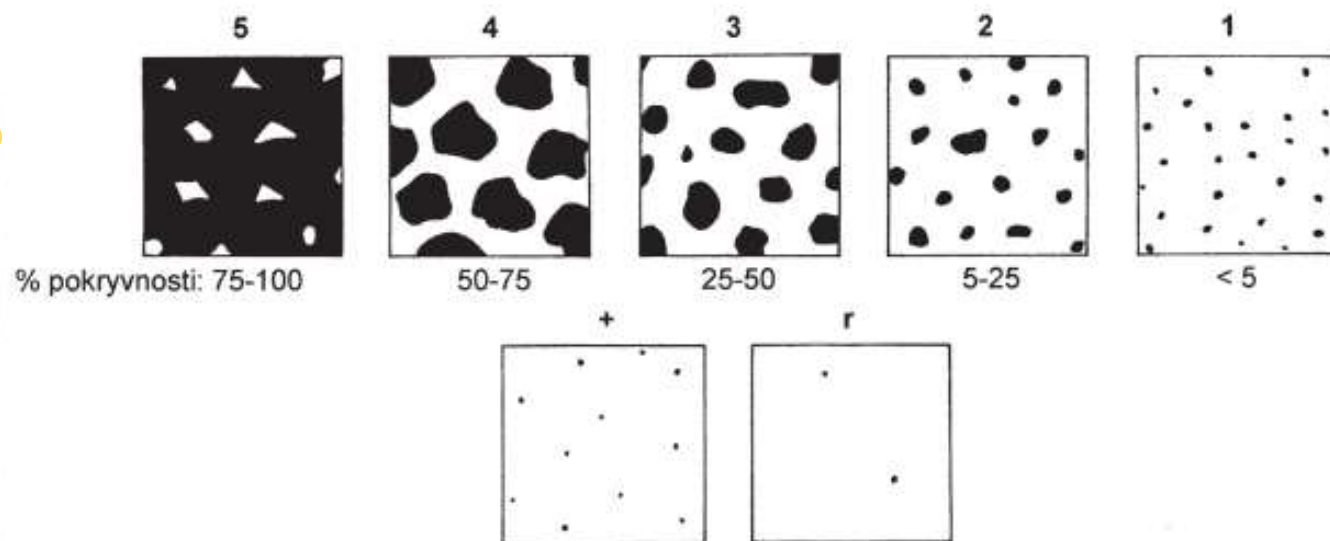
1 = početný; 1–5 %

2 = hojný; 5–25 %

3 = dominantný; 25–50 %

4 = dom.; 50–75 %

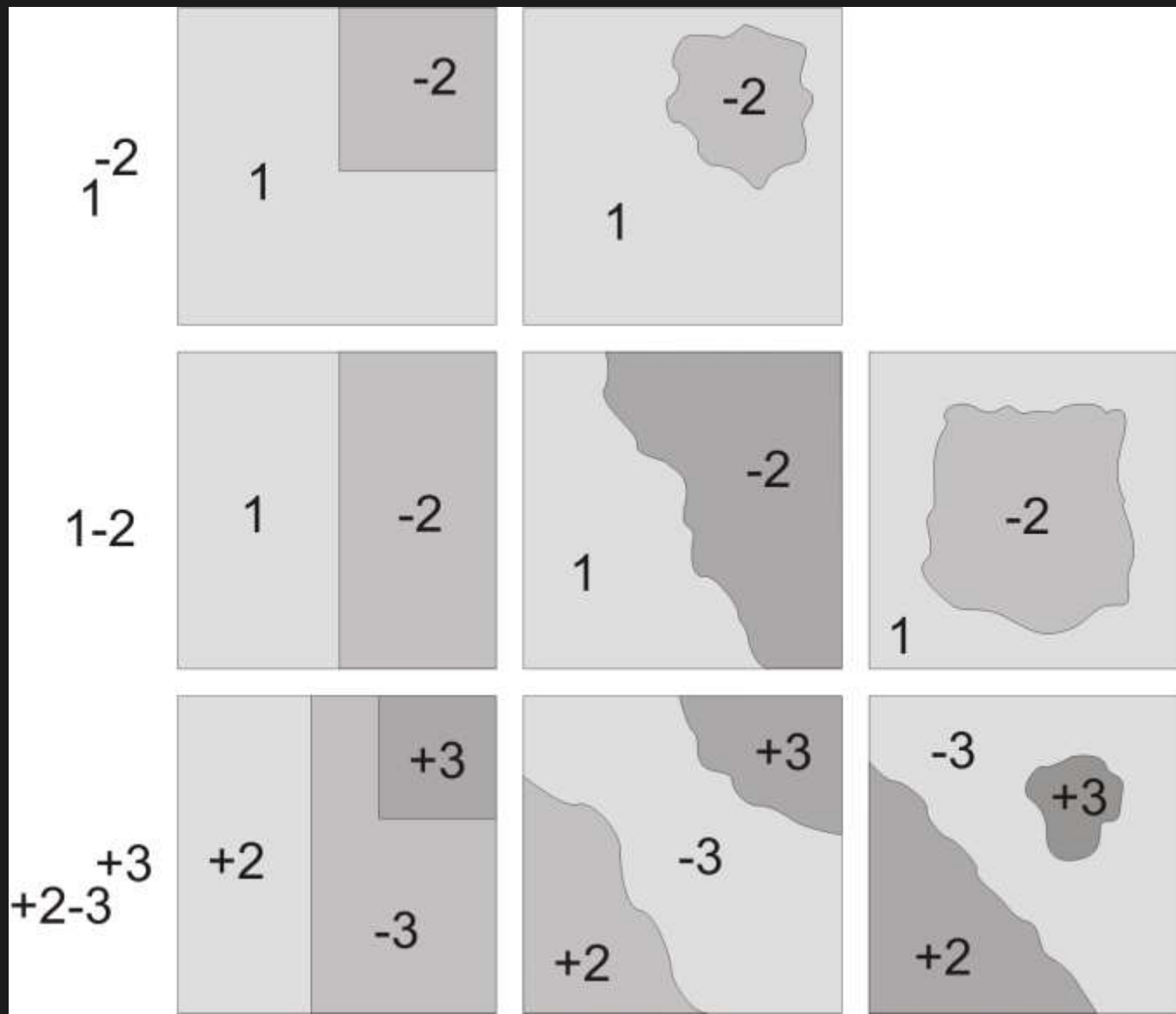
5 = dom.; 75–100 %

Kombinovaná stupnica abundancie a dominancie podľa Zlatníka

		(pokryvnosť priemerne)
–	druh vzácný , vyskytujúci sa na ploche v 1-3 exemplároch	(0,01 %)
+	ojedinelý , riedko sa vyskytujúci s pokryvnosťou do 1%	(0,5 %)
1	početný až hojný ale s malou pokryvnosťou, alebo druh menej početný, ale s pokryvnosťou 1-5 %	(3 %)
– 2	hojný , s pokryvnosťou 5-15 %	(10 %)
+ 2	veľmi hojný , s pokryvnosťou 15-25 %	(20 %)
– 3	dominantný , s pokryvnosťou 25-37 %	(31 %)
+ 3	dominantný , s pokryvnosťou 37-50 %	(44 %)
– 4	dominantný , s pokryvnosťou 50-62 %	(56 %)
+ 4	dominantný , s pokryvnosťou 62-75 %	(69 %)
– 5	dominantný , s pokryvnosťou 75-87 %	(81 %)
+ 5	dominantný , s pokryvnosťou 87-100 %	(94 %)

LZ: Banská Bystrica

Orograf.celok : Slov. rudohorie

geolog. podložie: rula

pôdny typ: podzol typický

Nadm. výška: 630 m. n. ěm

exp., sklon: JJZ, 20°

Reliéf terénu: pravidelný svah pod úpäťm hlavného hrebeňa

Zastúpenie drevín: jd 55, dbz 5, bk 40

Zakmenenie: 07

Zápoj: 70–80%

Vek porastu: 80 r.

Charakteristika porastu: zmiešaný, rovnoveký hospodársky porast priemernej kvality

Aspekt: neskorý jarný

Celkový kryt: 60 %

1. jd 25
bk 10

Avenella flexuosa -2⁺³
Vaccinium myrtillus -3

2. jd 30
bk 20
dbz 5

Luzula luzuloides 1
Prenanthes purpurea 1
Athyrium filix-femina +
Polypodium vulgare +

3. jd 15
dbz +

Dryopteris filix-mas 1
Melampyrum pratense 1⁻²

4. bk +

Genista tinctoria +:1

5_{1a} jd +

Maianthemum bifolium +

bk +

Hieracium murorum 1

5_{1b} bk +

Pleurozium schreberi 1-2

jd +

Plagiomnium undulatum 1

5₂ jd +

Genista germanica +

bk +

Lycopodium clavatum 1

Calamagrostis villosa 1

Carex pilulifera +:1

Oxalis acetosella 1

Dicranum scoparium +2

Plagiomnium affine -2

2,5 %

1

10 % -2

39 %

+3

56 %

-4

89 %

+5

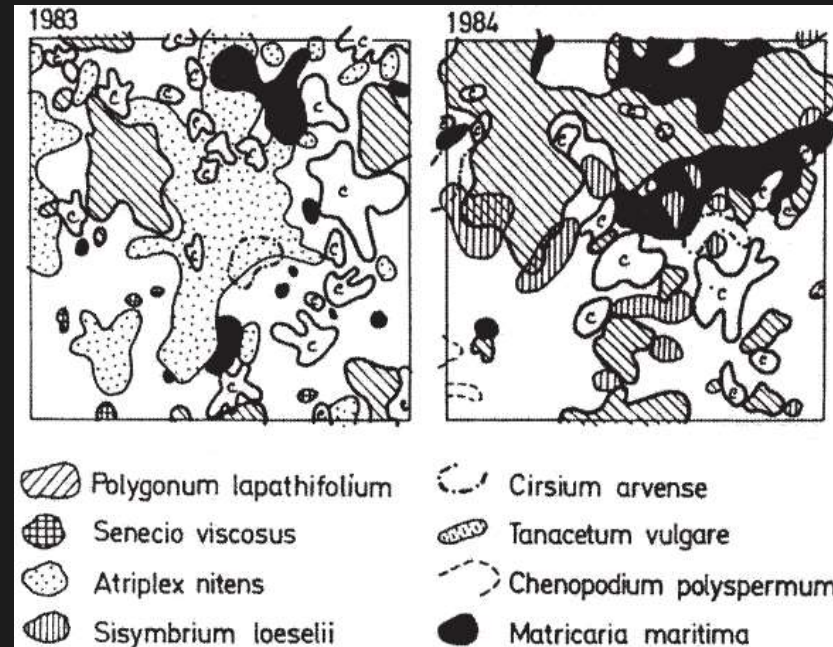
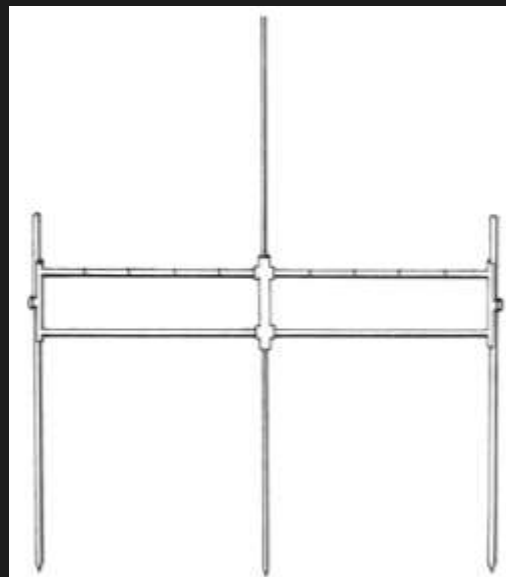
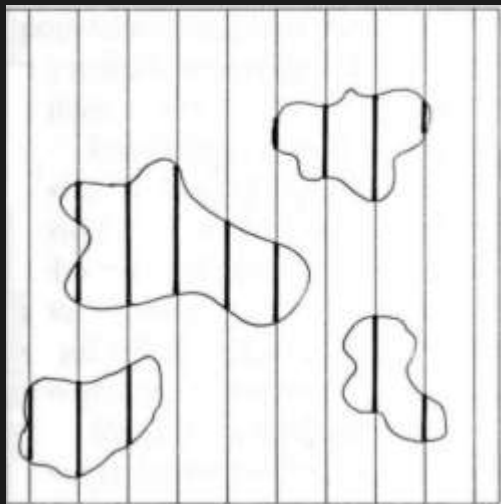
Porovnanie viacerých semikvantitatívnych stupníc

Ordinal scale	1	2		3	4	5	6		7		8		9
% (van der Maarel 2007)	0.5	1		2	4	9	18		35		70		140
Braun-Blanquet	r	+			1		2		3		4	5	
% (Braun-Blanquet 1964)		0.1			5		18		38		63	88	
Braun-Blanquet extended	r	+		1	2m	2a	2b		3		4	5	
% (van der Maarel 2007)				< 5	< 5	8	18		38		63	88	
Domin	+	1	2	3		4	5	6	7		8	9	10
% (Moravec <i>et al.</i> 1994)				< 5		13	23	29	42		63	88	100
Zlatník	-	+		1		-2	+2	-3	+3	-4	+4	-5	+5
% (Križová <i>et al.</i> 2010)	0.1	0.5		3		10	20	31	44	56	69	81	94

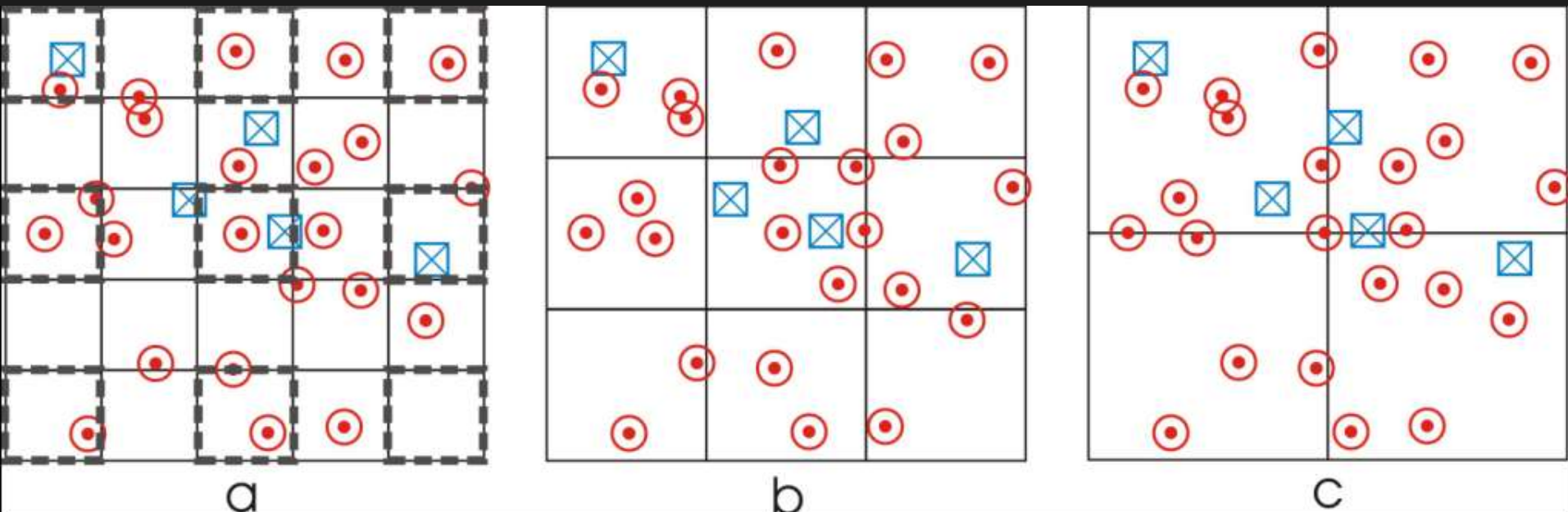
Presné stanovenie pokrývnosti

- bodová metóda
- líniová
- mikromapy

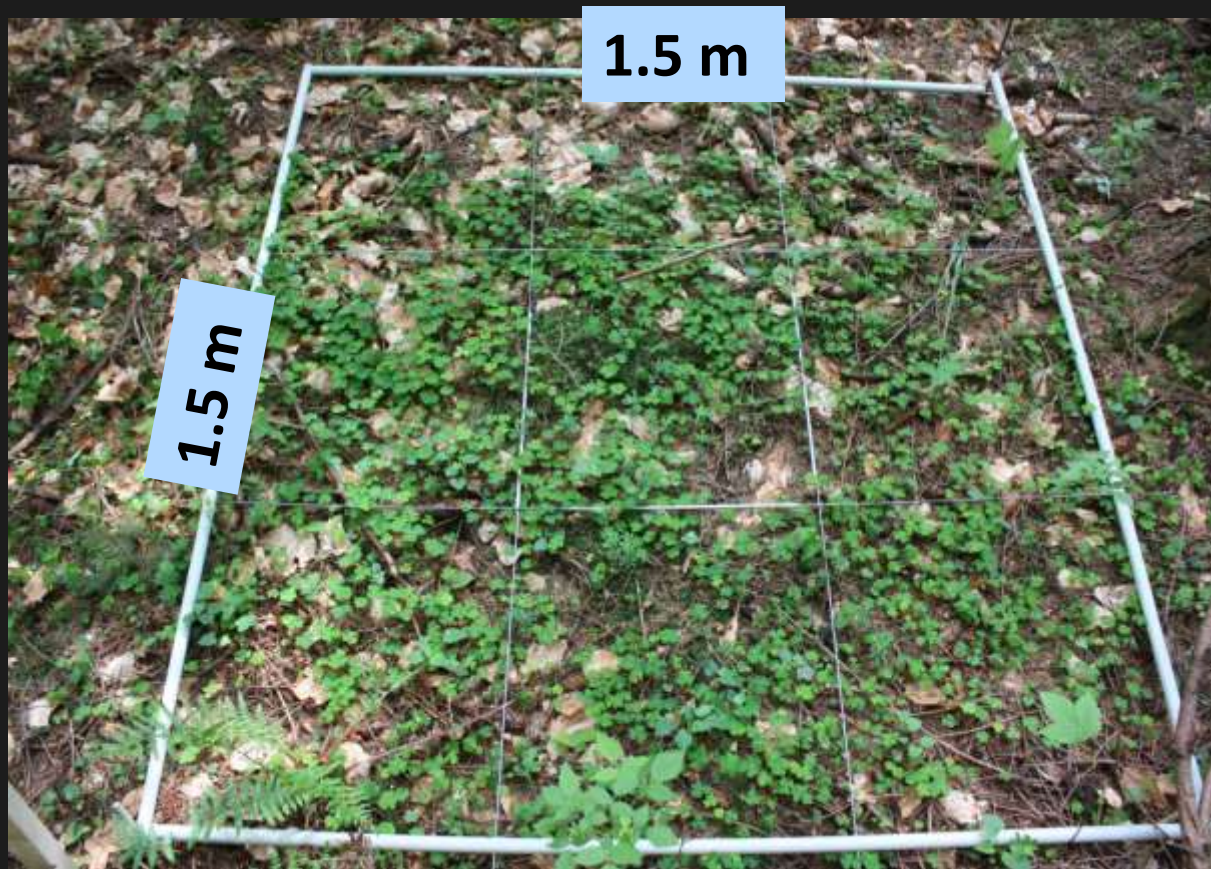

Frekvencia

- **percentuálna pravdepodobnosť výskytu druhu na analyzovanej ploche**
  - nezohľadňuje počet jedincov ani pokrývnosť
- **zistuje sa na sieti podplôch**
  - 0–100 % výskytu druhu z celkového počtu podplôch
  - výsledok závisí od veľkosti a počtu podplôch

1.5 m

1.5 m

Ďakujem za pozornosť!